

Ín de echo van de ander

PROGRAMMABOEKJE

Luisterfestival

Dinsdag 2 juni | St.Joost school of Art&Design

Foto Prins de Vos

Bio's
+
Inhoud
keuzeprogramma

Onderdelen keuzeprogramma

Ritueel Een art-based theeceremonie

Elisa Hau (via Sub Rosa) pag. 4

Ritueel Haal je hart op

Ineke Touwen (via Sub Rosa) pag. 6

Ritueel Ode aan de tijd

Simone Gerich (via Sub Rosa) pag. 8

Ritueel De Menselijke Echo

Coby van Tilburg (via Sub Rosa) pag.10

Workshop Luisteren met handen en voeten

Pim van Dun pag. 12

Workshop Deep Listening

Ingrid Neijnens pag. 14

Workshop Wie zijn wij voor elkaar bij levend verlies?

Anne-Marth Hogewoning pag. 16

Onderdelen keuzeprogramma

Luistertafel Echt luisteren door niet-weten
Mireille Keereweer pag. 18

Luistertafel Geborgen rituelen bij verlies
Hanneke van Bergen pag. 20

Luistertafel Kunst en rituelen in periodes van rouw
Luuk Brinkman pag.22

Lezing en film In de echo van een koe
Louis van den Hengel & Leonie Cornips pag.24

Lezing Dwalen door gangen van echo en verlangen
Rineke van Triest pag. 26

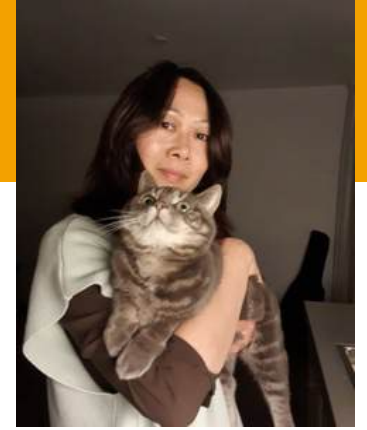
Ritueel Een art-based theeceremonie

Elisa Hau (via Sub Rosa)

In een gezamenlijke setting van vertraging, aandacht en stilte worden deelnemers via de theeceremonie uitgenodigd om stil te staan bij verlies en rouw. In een zorgvuldig opgebouwd ritueel worden zij laagje voor laagje meegenomen in een innerlijk proces van proeven, herinneren en betekenis geven: letterlijk van iets bitter naar iets zachts en zoets bij de thee. Juist in deze eenvoudige, alledaagse handeling van het drinken van een kopje thee ontstaat ruimte voor bezinning.

De gestileerde ceremonie verkent hoe gemeenschappelijkheid steun kan bieden in rouw en verlies. Zij nodigt uit tot ontmoeting tussen mensen, maar ook tot een ontmoeting tussen het persoonlijke en het gedeelde, tussen wat stil in jezelf leeft en wat in het samenzijn gedragen kan worden

Elisa Hau

Vormgever, kunstenaar, celebrant en uitvaartbegeleider

Zij begeleidt mensen en dieren die te maken hebben met verlies en beweegt zich op het snijvlak van overgangsrituelen, kunst en zingeving. In haar werk verbindt zij het spirituele met het pragmatische en zoekt zij naar vormen die zowel zorgvuldig als aards zijn.

Doordat zij in Nederland is opgegroeid en Aziatische roots heeft, brengt zij bovendien kennis van cultuurdiversiteit mee. Die gevoeligheid helpt haar om te zien hoe achtergrond, familie verhalen en rituele taal het verlies- en rouwproces op verschillende manieren kunnen kleuren.

LinkedIn: <https://fr.linkedin.com/in/elisa-hau-b96431259>

Ritueel Haal je hart op

Ineke Touwen (via Sub Rosa)

Wanneer een vriendschap eindigt, verliezen we soms niet alleen de ander, maar ook een deel van onszelf. Iets van ons hart dat juist in die ontmoeting tot leven kwam. Wat gebeurt er wanneer we niet voorbijgaan aan dat verlies, maar er bewust ruimte voor maken? Wanneer we stilstaan, eren en proberen terug te halen wat verloren leek?

In dit ritueel schrijf je eerst een bericht aan een verloren vriend of vriendin. Van daaruit begint een symbolische en rituele reis langs verschillende stappen van herinnering, ontmoeting en betekenisgeving. De weg leidt naar een monument dat het verlies verbeeldt. Daar ontstaat ruimte om het verlorene te ontmoeten en je opnieuw te verbinden met wat wezenlijk bij jou hoort. Kom ervaren welk deel van jouw hart zich in dit eerbetoon laat hervinden.

Ineke Touwen

Ritueelmaker

Ineke Touwen werkt vanuit de vragen wat in en tussen mensen gezien wil worden, wat erkenning vraagt en hoe daar aandacht voor gemaakt kan worden. Vanuit die oriëntatie werkte zij ruim twintig jaar in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. In dat werk ontdekte zij steeds sterker hoe taal, symboliek en ritueel ruimte kunnen scheppen voor mensen en hun verhaal.

Inmiddels werkt zij zelfstandig als ritueelmaker, met bijzondere aandacht voor rouwsituaties waarvoor nog geen bestaande rituele vorm voorhanden is. Haar werk zoekt naar passende taal waar gewone woorden tekortschieten.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/ineke-touwen-57748718>

Ritueel Ode aan de tijd

Simone Gerich (via Sub Rosa)

Luisteren vraagt om tijd. Bewust vertragen en tot je nemen wat zich in het moment openbaart. Dat is wat dit ritueel wil bekrachtigen.

We verkennen de tijd vanuit verschillende perspectieven en verhalen. Luister naar een persoonlijke zoektocht naar verbinding, filosofische bespiegelingen, spoken word en voor deze gelegenheid gecomponeerde klankbeelden.

Wat dient zich in jou aan? Wat laat van zich horen? Als collectief ervaren we samen de magische kracht van tijd in een afsluitende stilteceremonie. In de stilte klinkt de echo van de ander, waarachtig.

Simone Gerich

Educatief auteur, schrijfcoach, ritueelontwerper en zanger

Simone Gerich is educatief auteur, schrijfcoach, ritueelontwerper en zanger. Luisteren vormt een kernkwaliteit in haar werk en leven. Als ritueelontwerper luistert zij naar het moment, de ruimte en de behoefte die om verbeelding vraagt, en vertaalt die in woorden, beelden en klanken.

Voor haar vraagt het ontwikkelen van nieuwe rituele vormen om verstilde aandacht voor wat zich aandient. Tegelijk brengt zij als zanger ook beweging, stem en verbinding mee.

Met het Celebrantencollectief Sub Rosa werkt zij aan eigentijdse rituelen die bijdragen aan het sociale weefsel waarin mensen zich op elkaar en op zichzelf kunnen afstemmen.

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/in/simone-gerich-453453b/>

Alumnivereniging Sub Rosa: <https://stichtingsubrosa.nl/homepagina/>

Ritueel De Menselijke Echo

Coby van Tilburg (via Sub Rosa)

Tijdens dit ritueel stappen we de ruimte in met een koptelefoon en muziek die ons naar een persoonlijke verlieservaring brengt. Van daaruit ontvouwt zich de eerste beweging, verlies krijgt vorm vanuit het lichaam in beweging en misschien wel in dans.

Wanneer de ruimte zich opent, keren we ons naar elkaar. In tweetallen ontstaat het ritueel van de echo, de één beweegt, de ander antwoordt met een eigen beweging. Door te luisteren met het lichaam. Wat je waarneemt, krijgt een eigen beweging terug.

Langzaam verdiept het contact en wisselen de rollen. Afstand en nabijheid bewegen mee. Zo ontstaat een gedeelde danstaal waarin verlies voelbaar wordt en gedragen mag worden.

We ronden af in verstilling, waar de echo nog even nagalmt in ons lichaam.

Coby van Tilburg

Ritueelontwerper en therapeut

Sinds 2010 werkt Coby van Tilburg met rituelen waarin beweging en lichaamswerk een wezenlijk onderdeel vormen. Luisteren naar het lichaam is voor haar een manier om te vertragen, te voelen en te verbinden. In haar praktijk begeleidt zij mensen bij uiteenlopende vormen van verlies, met rituelen, lichaamsgerichte therapie en gesprekstherapie.

Daarin gaat het niet alleen om woorden, maar ook om het lichamelijk doorvoelen en integreren van wat geraakt is. Daarnaast masseert zij in een verzorgingstehuis voor mensen met dementie en werkt zij als trouwambtenaar aan betekenisvolle overgangen in het leven.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/coby-van-tilburg-942b1127> | Website: <https://www.rituelencentrum.nl>

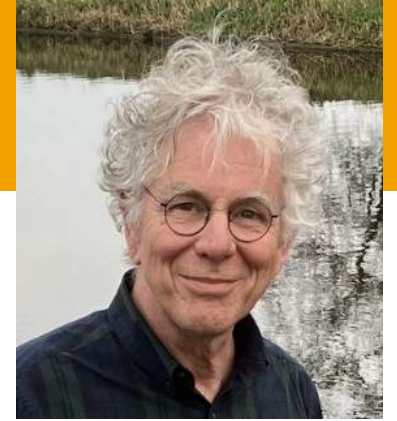
Workshop Luisteren met handen en voeten

Pim van Dun

De beoefening van Zen is in oorsprong vaak een individuele aangelegenheid, gericht op verstilling, aandacht en innerlijke aanwezigheid. De krijgskunsten vormen daarop een bijzondere uitzondering. Bij Aikido, een Japanse krijgskunst, staat niet het overwinnen van de ander centraal, maar het vermogen om vanuit contact met jezelf werkelijk contact te maken met de ander. Juist in die ontmoeting wordt zichtbaar hoe aandacht, afstemming en waarneming samenkomen.

In deze workshop onderzoeken we met handen en voeten wat het betekent om luisterend met ons hele lichaam aanwezig te zijn. Al doende oefenen we hoe we contact kunnen maken, intenties kunnen aanvoelen en kunnen reageren zonder te forceren. Bij droog weer werken we buiten, blootsvoets in het gras, zodat ook de omgeving deel wordt van de ervaring.

Pim van Dun

Aikidodocent, psychotherapeut en psychodramaturg

Pim van Dun beoefent Aikido sinds 1984 en werd in zijn ontwikkeling vooral gevormd door leraren als K. Yoshigasaki en Eugene du Long. In 2006 was hij medeoprichter van de Ki-Aikidovereniging Utrecht, waar hij nog altijd traint en lesgeeft.

In zijn dagelijks leven werkt hij als vrijgevestigd psychotherapeut en psychodramaturg; daarnaast geeft hij leertherapie en supervisie.

In zijn werk komen aandacht voor beweging, contact en innerlijke afstemming op een vanzelfsprekende manier samen. Zelf voegt hij daar graag aan toe dat hij ook veel leert van de levenslessen van zijn jonge kleindochter.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/pim-van-dun-23360a54> | Ki-Aikido Utrecht: <https://kiaikidoutrecht.nl/ki-aikido-trainers/>

Workshop Deep Listening

Ingrid Neijns

Awareness Based Centred Deep Listening © is ontwikkeld door Rosamund Oliver uit Engeland. De benadering is gebaseerd op kennis uit de psychotherapie, neurowetenschappen en het boeddhisme. De luisteraar die in deze methode getraind is, geeft de ander bewust alle ruimte om te kunnen verwoorden wat er op dat moment in hoofd en hart speelt.

Centraal staan drie sleutelcapaciteiten: a) lichamelijk gewaarzijn ontwikkelen, b) ondersteunende aanwezigheid bieden, c) compassievolle verbinding creëren.

In deze interactieve en ervaringsgerichte workshop maak je kennis hoe je vanuit deze methode je je luisterhouding kunt veranderen en verdiepen.

Ingrid Neijnsens

Geestelijk verzorger, ethicus en trainer in Deep Listening

Door haar studie theologie, haar werk als geestelijk verzorger en ethicus in ziekenhuizen en haar bijscholingen op het gebied van bibliodrama, mindfulness, (zelf)compassie, clownerie en deep listening, heeft Ingrid Neijnsens jarenlange ervaring in het begeleiden van mensen in kwetsbare periodes van hun leven.

Ook haar levenservaring als kind, zus, vriendin, echtgenote, moeder en oma voedt de manier waarop zij nabij, aandachtig en met compassie aanwezig is. In haar werk creëert zij ruimte waarin ook het moeilijke, verdrietige en kwetsbare er mag zijn.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/ingrid-neijnsens-3a68805a> | LuisterLef: <https://www.luisterlef.nl/ingrid-neijnsens>

Workshop Wie zijn wij voor elkaar bij levend verlies?

Anne-Marth Hogewoning

Aan de hand van korte filmfragmenten verdiepen we ons in verhalen van mensen, die van dichtbij een langdurig proces van verlies meemaken. Wat gebeurt er wanneer afscheid niet eenmalig is, maar zich steeds opnieuw aandient?

Joris is 44 als hij de diagnose Alzheimer krijgt. Dinah vertelt over haar transitie van man naar vrouw. Harmen spreekt over het langdurige ziekbed van zijn zus en over de vraag hoe een relatie levendig kan blijven, ook na haar dood.

Met theatrale werkvormen worden deelnemers uitgenodigd tot zelfonderzoek. Hoe maak je ruimte voor een nieuwe werkelijkheid rondom levend verlies? Hoe ervaar je een dieper bewustzijn van je eigen kwetsbaarheid? En welke rol kan verbeelding spelen in deze zoektocht?

Anne-Marth Hogewoning

Pedagoog, trainer en dramaturg

Anne-Marth Hogewoning is pedagoog, trainer en dramaturg. Het thema gehechtheid vormt een rode draad in haar werk, net als de vraag hoe mensen in tijden van rouw en verlies opnieuw verbinding kunnen ervaren.

Na jaren in de zorg maakte zij in 2010 de overstap naar Female Economy van Adelheid Roosen. Vanuit die praktijk begeleidt zij workshops en bijeenkomsten voor professionals, vrijwilligers en naasten, waarin levensverhalen, wederzijdse kwetsbaarheid en het wakker kussen van de “Fluisteraar” centraal staan. Zo werkt zij aan meer nabijheid, menselijkheid en gedeelde draagkracht.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/anne-marth-hogewoning-4a2949137> |

Female Economy: <https://femaleeconomy.nl/organisatie/ontmoet-ons/>

Luistertafel Echt luisteren door niet-weten

Mireille Keereweer

Het labelen van gevoelens bij de ander en het aandragen van oplossingen kunnen soms in gesprekken van troost en rouw behoorlijk oordeel-gedreven zijn. We wisselen ervaringen uit en we vertellen elkaar verhalen over oordeelbewust luisteren.

Wat is er nodig om eigen oordelen op te schorten en echt ruimte te maken voor de ervaren waarheid van de ander? Welke vorm van discipline en bescheidenheid is helpend?

Aan de 'luistertafel' komen mensen samen om een ervaring, herinnering of verhaal te delen. Er ontstaat een rijke diverse aaneenschakeling van gedeelde verhalen in een veld van dragende belangstelling. De uitwisseling in dialoog wordt opgeschort. De begeleider ziet toe dat geen interventies plaatsvinden, ook geen verduidelijkende vragen. De 'luistertafel methode' is door Harry Starren ontwikkeld.

Mireille keereweer

Teamcoach en trainer

Mireille Keereweer is teamcoach en trainer en begeleidt teams juist op momenten waarop het spannend wordt. In haar werk creëert zij een veilige en levendige leeromgeving waarin ruimte ontstaat voor reflectie, ontmoeting en het werkelijk zien van elkaar.

Vanuit haar expertise in onder meer Awareness Centred Deep Listening, Deep Democracy en dialoog ondersteunt zij teams om voorbij snelle oplossingen te komen en aandachtiger samen te werken. Haar stijl is helder en betrokken, met oog voor groepsdynamiek, onderstromen en de vraag wat een team nodig heeft om met verschil en spanning om te gaan.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/mireillekeereweer>

Luistertafel Geborgen rituelen bij verlies

Hanneke van Bergen

We delen ervaringen over kleine handelingen van herinneringen, die houvast, rust en troost bieden bij verlies. Verlies kan vele vormen aannemen: het kan gaan over afscheid, verandering, iets dat niet meer is zoals het was.

We verkennen via eigen verhalen en ervaringen hoe kleine handelingen, objecten of gewoonten troostend zijn en verbindend met iemand, een plek of ervaring die gemist wordt.

Aan de 'luistertafel' komen mensen samen om een ervaring, herinnering of verhaal te delen. Er ontstaat een rijke diverse aaneenschakeling van gedeelde verhalen in een veld van dragende belangstelling. De uitwisseling in dialoog wordt opgeschort. De begeleider ziet toe dat geen interventies plaatsvinden, ook geen verduidelijkende vragen. De 'luistertafel methode' is door Harry Starren ontwikkeld.

Hanneke van Bergen

Veranderkundige en begeleider

Hanneke van Bergen is veranderkundige en begeleidt managementteams in publieke organisaties, juist op plekken waar veranderingen zich snel opvolgen en weinig ruimte is voor afscheid of ritueel.

Vanuit haar bestuurskundige achtergrond en haar scholing in Awareness Centred Deep Listening onderzoekt zij hoe luisteren een meer menselijke organisatiepraktijk kan openen.

Voor Hanneke begint verandering niet alleen bij structuur of beleid, maar ook bij het werkelijk ontvangen van elkaars verhalen. Zo helpt zij teams om stil te staan bij wat geraakt wordt, wat afgesloten moet worden en wat in een nieuwe fase aandacht vraagt.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/hanneke-van-bergen>

Luistertafel Kunst en rituelen in periodes van rouw

Luuk Brinkman

Deze Luistertafel gaat over de vraag: Hoe kan kijken en luisteren werkelijk verbindend worden? We luisteren naar ervaringen van verlies, naar de rituelen die daarin een rol speelden, en naar de betekenis van kunst in dat proces. Kunst kan spreken in schilderijen, muziek, beelden, geluiden en natuur. Wat heeft iemand geraakt en doorleefd?

Centraal staat ook de kunst van luisteren zonder direct te reageren, maar met open aandacht te ontvangen.

Aan deze 'luistertafel' komen mensen samen om een ervaring, herinnering of verhaal te delen. Er ontstaat een rijke diverse aaneenschakeling van gedeelde verhalen in een veld van dragende belangstelling. De uitwisseling in dialoog wordt opgeschort. De begeleider ziet toe dat geen interventies plaatsvinden, ook geen verduidelijkende vragen. De 'luistertafel methode' is door Harry Starren ontwikkeld.

Luuk Brinkman

Ritueel- en stervensbegeleider

Luuk Brinkman is opgeleid als ritueel- en stervensbegeleider en werkt met thema's als nabijheid, luisteren, verlies en betekenisvolle aanwezigheid.

In 2023 volgde hij de Luisterkunstopleiding om zich verder te verdiepen in present en nabij zijn, iets wat ook in zijn vrijwilligerswerk, onder meer in een verpleeghuis, essentieel is.

Zijn bijna veertigjarige loopbaan binnen Defensie Nederland heeft hem bovendien gevormd in het zorgvuldig luisteren, het verdragen van stilte en het herkennen van wat in een gesprek niet onmiddellijk wordt uitgesproken. Die ervaring brengt hij mee in de luistertafel en andere ontmoetingsvormen.

The Power of Peers: <https://www.thepowerofpeers.nl/team>

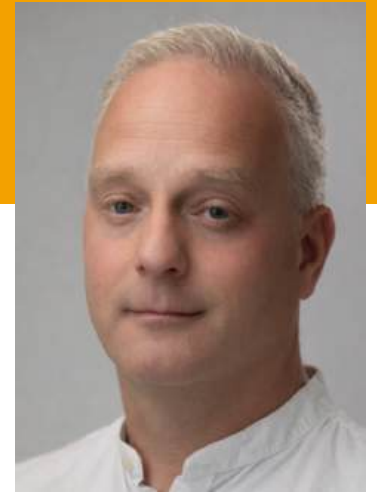
Lezing en film In de echo van een koe

Louis van den Hengel & Leonie Cornips

Hoe luister je naar een ander als die ander geen mens is? En wat kan zo'n ontmoeting ons leren over aandacht, verbinding, verlies en zorg? Kunst- en onderzoeksproject *Piet & Soya* gaat over de ontmoeting tussen Piet, een intersekse stier, en Soya the Cow, de dragpersona van kunstenaar Daniel Hellmann. Verwacht tijdens deze bijeenkomst een korte film van de ontmoeting tussen Piet & Soya. Leonie vertelt over haar onderzoek naar koeietaal als een manier van luisteren en afstemmen op de meer-dan-menselijke ander. Louis gaat in op het project, waarin vanuit een queer en trans perspectief nieuw licht valt op gender, sekse en soort.

Aan de hand van beelden, verhalen en gezamenlijke reflectie verkent deze sessie luisteren als een oefening in vertraging, nabijheid en verbeelding.

Louis van den Hengel

Universitair hoofddocent Zorgethiek en Kunst, Universiteit voor Humanistiek

Louis van den Hengel (die/hun) is universitair hoofddocent Zorgethiek en Kunst aan de Universiteit voor Humanistiek. In hun werk onderzoekt Louis hoe kunst kan bijdragen aan aandachtiger waarnemen, rechtvaardiger handelen en zorgzamer samenleven, met elkaar en met de meer-dan-menselijke wereld.

Hun benadering verbindt zorgethiek, esthetiek en maatschappelijke vragen rond kwetsbaarheid, relationaliteit en verantwoordelijkheid. Daarmee openen zij een perspectief waarin kunst niet alleen iets uitdrukt, maar ook een oefenplaats wordt voor andere manieren van kijken, voelen en samenleven.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/louisvandenhengel>

Leonie Cornips

Taalkundig onderzoeker en bijzonder hoogleraar

Leonie Cornips (zij/haar) werkt als taalkundig onderzoeker bij NL-Lab/Meertens Instituut (KNAW) in Amsterdam en als bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht.

In haar recente onderzoek richt zij zich op dierentaal, en in het bijzonder op de vraag hoe koeien met elkaar en met mensen communiceren. Daarmee verlegt zij de grenzen van de taalkunde naar nieuwe vormen van luisteren en betekenisgeving.

Haar werk laat zien dat taal niet alleen een menselijk domein is, maar ook een relationele praktijk waarin aandacht, waarneming en interpretatie samenkomen.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/leonie-cornips-1bbbb75>

Lezing Dwalen door gangen van echo en verlangen

Rineke van Triest

Deze bijdrage gaat over dwalen door organisatie- en eigen gedachtegangen. Onderweg ontmoeten we trappen, deuren en meubilair die een opdracht en erfenis laten zien. Ze hebben hun doel in het verblijven. Rituelen zijn markeringsmomenten, drempelmomenten. Wie een drempel overgaat, sluit een fase af en treedt iets nieuws binnen. Als er geen drempels zouden zijn, is alles gelijk, snel en glad - en verliezen we eigen tijd en ritme.

We reflecteren vanuit begeleidingskundig actie-onderzoek bij de ambulancezorg over: wat gebeurt er als geraaktheid en drempels worden vermeden en relativeren de overhand neemt? Hoe kan er ruimte komen voor verwijlen waar een moedig stamelen wordt gehoord, juist in snelle en actiegerichte contexten?

Rineke van Triest

Organisatiebegeleider, supervisor, coach en maatschappelijk werker (MA)

Rineke heeft een bijzondere aandacht voor het ogenschijnlijk paradoxale: datgene wat in tegengestelde belangen tegelijk afwijkend en verwant is. Met behulp van literatuurreflectie en filosofische duidingen onderzoekt zij onderliggende dynamieken zoals macht, conformeren, kracht en zelfkennis.

In organisaties en begeleiding richt zij zich op de vraag hoe ruimte en aandacht bijdragen aan leren, samenwerken en menselijk vakmanschap. Haar recente actieonderzoek in de ambulancezorg verkent het horen van geraaktheid en het belang van verwijlen in snelle contexten.

LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/rinekevantriest> | OreMoedt: <https://www.lvsc.eu/lid/rineke-van-triest-0>

Dit festival is een samenwerking tussen

Met grote dank aan alle vrijwilligers!!!